

ילדי ואדי סליב

בשנת 1959 עוררו מהומות ואדי סליב שבעיר- התחתית בחיפה את מצפונה של החברה הישראלית ולתקופה קצרה מיקדו את תשור- מת-הלב הציבורית במצבם הסוציאלי של יוצאי צפון-אפריקה. אין לומר שמהומות אלו, שעוררו בני הדור הראשון ליוצאי צפון-אפריקה בראשית המדינה, לא השאירו רושם כלשהו על המדיניות הסוציאלית הישרא- לית; הוחש, למשל, קצב פיתוחו של הבי- טוח הלאומי, ובעיקר ענף קיצבות הילדים. אבל רק גל חדש של מהומות ואלימות חבר- תית בשנות ה-70 הוכיח למעצבי המדיניות הסוציאלית כי בין 1959 ל-1970 הופיעה בדור השני והשלישי של אותה שיכבה תחושת הקיפוח הסוציאלי-המעוגנת בעיקר בדור נחות, בפער תרבותי ובהרגשת כשל-ולא די שלא פגה אלא אף החריפה.

לאה ברינבאום, שעבדה בשנות ה-60 כמו- רהייעצת בוואדי-סליב, אינה שייכת, לפי עדותה-היא, לחסידי חקר המקרים: "אני מדלגת עליהם לא פעם בקראי ספרי פסיכו- לוגיה וחינוך, אל הניתוחים העיוניים ואל המסקנות". אולם לבו של הספרון הקטן שכתבה על סמך נסיונה הוא תיאורם של ששה מקרים: ששה נערים ונערות שנחלצו מתרבות-העוני של ואדי-סליב. למרבה-הצער נראה כאילו הדעה-הקדומה שלה נגד "חקר מקרים" מנעה ממנה לפתח את הנושא ככל הרצוי. תחת שתביא תיאור סוציו-תרבותי שלם של החיים בוואדי-סליב בשנות ה-60 ותעקוב במפורט אחר התפתחותם של "ששה המקרים", נוטה היא יותר מדי לגלוש אל "הניתוחים העיוניים ואל המסקנות". ובכך הוחמץ, לדעתי, העיקר בספר זה.

התיוה המרכזית אינה חדשה. אפשר לומר אפילו שיש בה משהו מרוחה של תיאוריה שהגב' ברינבאום ודאי דוחה אותה בשתי ידיים. במקום אחד היא כותבת כי נסיונם

ספרותי שרות בונדי היא המיצגת הטובה שלו, אולי גם היחידה, בעתונאות הישרא- לית. הפליטון והמסה הקולחת, הרוויה הו- מור ופיקחות ומבט אישי המתמקדים בפכים קטנים וב"שאלות השעה" הגדולות, היו סוג ספרותי נפוץ מאד באירופה המזרחית והתי- כונה שנעלם ואיננו בדור האחרון, המעדיף את הפובליציסטיקה העיונית הכבדה או את הטור הסאטירי השנון והעוקצני. דומה כי בז'אנר האחרון שולטות בישראל הנשים בעלות-הטור-עוקצניות כצרעות ותוקפניות לתיאבון-שהתרווחו בחזרה רבה בערוגות הסגנון האירוני שאינו מחייב ביותר.

רות בונדי היא קודם-כל עתונאית אינטלי- גנטית ורגישה. מסותיה מעידות על שקידה רבה ועל עבודת הכנה רצינית, המובלעת אחר-כך בגוף הדברים בלי התייפות ובלי התקשטות בנוצות זרות. לא שנאה או בוז מפעמים את כתיבתה אלא הבנה, אהדה, ואפילו חמלה. היא עתונאית רצינית מאד שפיתחה סגנון אישי מאד, והיא מצליחה להקיף "בעיה" מורכבת מכל צדדיה במש- פטים קצרים ובנויים היטב. אפשר לא לקבל הערות-אגב והכללות גדולות שלה, שהמסה הפליטונית נדרשת להן מעצם טבעה, אבל כל אחת מן המסות הפליטונית שבאסופה זו גורמת הנאה, ואפשר להסכים עם דבריה בהקדמה כי ניסתה לתפוס בשולי בגדו של הזמן שבין מלחמת-ששת-הימים למלחמת- יום-הכיפורים: "הוא ברח מפני ובידי רק פיסת בד קטנה למזכרת על שבע שנים גדולות כל-כך".

המסה הפליטונית והפליטון גדונים בדרך- כלל לחיים קצרים ולא תמיד העברתם מדפי העתון, שזמנו עבר, אל דפי הספר, מביאה להם ברכה. הזמן אף-רץ והדברים מתיש- נים. אבל נדמה לי כי ערכן של המסות הפליטוניסטיות של רות בונדי אינו דווקא בכך שנמצא בהן "תמונה מרתקת של יש- ראל בשנות הששים והשבעים" אלא בכך שנמצא בהן דוגמה לעבודה עתונאית רצינית ומוכשרת.

* לאה ברינבאום: ילדי ואדי סליב; ספרית מן המוקד / עם עובד + תרבות וחינוך, 1975; עמ' 120.

דטורית, עידן שהצטיין במיתח אידיאולוגי רב לא רק בחבורת המנהיגות אלא גם בקרב אנשים מן השורה, זרבה הקינה על אבדנו של מיתח זה כשם שרבה הפמיהה לחידושו. העידן המנדטורי הופך תקופה מיתולוגית, המתוארת כניגודה של החברה הפראגמטית, האפורה, החמרנית של ימינו אלה. במיטבה זוהי תגובה בלתי-מודעת על המעבר החריף שחל בחברה הישראלית אחרי 1948 מפיוון של חברה פוסט-אינטימית לחברה המונית, ריבודית מאד, עשירה יותר.

היסטוריונים של הפוליטיקה ה"יישובית" ושל "תולדות האידיאות" בתקופת ה"יישוב" מביאים השקפה שונה בתכלית. הפמיהה אל העבר המנדטורי לא זו בלבד שהיא בלתי-ריאליסטית, היא גם בונה מיתוס היסטורי שאין לו אחיזה במציאות. המיתח האידי-אולוגי הזכור לטוב היה במקרים רבים למדי "סיסמת-קרב" של האינטרסים הפוליטיים—כן, כבר אז! סיסמות כגון "שווינויות", "עבודה עברית" וכו' נועדו לשרת אינטרסים ולא אידיאות צרופות. במקרים רבים באה האידיאולוגיה להגן על הישגים ולא להשיג הישגים נוספים. המיתח החלוצי רפה כבר בשנות ה-30 והחברה ה"יישובית" בתקופת המנדט לא היתה חברה אידיאלית ויפה, כתיאורה אצל אפירי הנוסטאלגיה. צבי זוסמן, במחקרו הכלכלי, מנתץ את אחד המיתוסים היקרים ביותר: החברה המנדטורית לא היתה חברה שווינונית; יותר מזה: גם האידיאולוגיה השלטת בתנועת-העבודה לא היתה אידיאולוגיה שווינונית.

כאשר בא זוסמן למתוח הקבלות בין החב-רה המנדטורית לישראלית—בלי להביא בחש-בון הרבה מאד גורמים משתנים—אפשר לחלוק עליו. אבל כאשר זוסמן בוחן את אגדת "החברה היישובית" השווינונית, הרי הנתונים הכלכליים היבשים מנפצים את האגדה שעסקני פועלים, עתונאים והרבה סופרים מתרפקים עליה. זוסמן מצא שב-שנים הנדונות היתה הפרשיות גדולה בין שכרו של פועל מאורגן לשכרו של פועל בלתי-מאורגן, בין שכרו של פועל מקצועי לשכרו של פועל לא-מקצועי, הפרשיות גדו-

של ששת הנערים והנערות לצאת מן השכר-נה, להרוויח את לחמם בכבוד, לחיות בחברה ולא בשוליה וכיו"ב משמש הוכחה כי אפ-שר להיחלץ ממעגל העוני—בתנאי שעומדים מבעוד מועד על טיבם של צעירים אלה ומגלים את הכוחות שיאפשרו להם לא להיפגע להשפעת השכונה. הצלחה, כותבת היא בצדק, איננה דווקא השכלה אקדמאית ואין היא תלויה בתעודת-גמר של בית-ספר אלא בהשתלבות "פרודוקטיבית" בחיי החב-רה. משתמע מכאן כאילו עבודה סוציאלית אקדמית או אבהנות פילנתרופית דיין להו-ציא נערים ונערות מ"תרבות העוני" בתנאי שיתפתח אצלם—בעזרה מבחוץ—הפוטנציאל הפנימי. כלום ששה מקרים מוכיחים את הכלל? האין כאן משום "דארוויניזם סוצי-אלי" סמוי, המאמין ביכלתו של האדם הכש-רוני—כאן בסיועם של אחרים—לפרוץ מעגל סגור של עוני ובורות ולהגיע להצלחה ול-"קידמה"? האם רצונו של נער בן לשיכבת-מצוקה ויד מטפלת ומדריכה מהימנה די בהם להתגבר על מצוקה חברתית כרונית, שממדיה הדמוגראפיים גדולים?

גם גב' כרינבאום אינה סבורה כך. היא אמנם חסידה גדולה של החינוך התכליתי והלא-אבהני, אך גם היא סבורה כי "אל לנו להשלוח את עצמנו כי החינוך לבדו מסוגל לפתור את כל הבעיות". הרי בסופו של דבר ה"חינוך", לפי הבחנתה, פירושו חינוך "תכליתי" לרכישת "מקצוע בחיים" ול"קונסטרוקטיביות". קיצורו של דבר, החי-נוך הוא רק ממד אחד במערכת חברתית-טיפולית רב-ממדית.

י. ש.

פער ושוויון בהסתדרות

עסקנים ופובליציסטים מרבים להעלות זכ-רונות על "תור-הזהב" של ארץ-ישראל המב-

* צבי זוסמן: פער ושוויון בהסתדרות / ההשפעה של האידיאולוגיה השווינונית וה-עבודה הערבית על שכרו של העובד היהודי בא"י; הוצאת מסדה, 1974; 138 עמ'.